

CRÍTICA

El guerriller beat

CARLES MIRÓ

NARRATIVA

Jaume Cabré,
Les veus del Pamano.
PROA. Barcelona, 2004.

Fa uns anys semblava que la Guerra Civil i la postguerra eren temes literàriament esgotats, que ja se n'havia parlat massa i que només se'n podien escriure llibres avorrits. L'actitud general semblava que coincidia amb la dels dos personatges de *Les veus del Pamano*, organitzadors d'una exposició sobre cinquanta anys d'escola que, quan els proposen que hi incloguin un apartat sobre la Guerra Civil, reaccionen dient que no en saben res ("No en tenim ni folla de la Guerra Civil", diu un) i que els fa mandra posar-se a estudiar-ho ("Saps la feinada que pot suposar?", l'altre). Però no es devia haver parlat tant de la guerra, si ara apareixen tants llibres de ficció i de no ficció –sovint englobats sota l'etiqueta *recuperació de la memòria*–, ni devia ser tan avorrida la qüestió, vist el cas de certs èxit de vendes.

El fet que ara Jaume Cabré (Barcelona, 1947) publiqui una novel·la en què part de l'acció, la part que ho determina tot, transcorre durant la guerra dels maquis al Pallars, no es pot veure com un aprofitament oportunista, perquè qualsevol que conegui mínimament la trajectòria de Cabré sap que no improvisa les novel·les, i és obvi que la concepció i l'elaboració d'una obra tan complexa i voluminosa (té gairebé set-centes pàgines) com *Les veus del Pamano* és cosa d'anys. En aquesta hi ha treballat durant set anys, tot i que, entremig, ha publicat un llibre d'assaig (*El sentit de la ficció*, 1999) i un recull de contes (*Viatge d'hivern*, 2000), i ha estrenat una obra de teatre al Nacional (*Pluja seca*, 2001). Sigui com vulgui, és indiscutible que la novel·la *Les veus del Pamano* apareix en un moment molt més propici que quan el seu autor la va començar a escriure.

Al principi del segle XXI, Tina, mestra de Sort i fotògrafa, fa unes fotos de l'escola Torena (el poble és imaginari encara que el topònim sigui real, és el

LA NOVA NOVEL·LA DE JAUME CABRÉ ESTÀ AMBIENTADA EN LA POSTGUERRA

nom d'un poble desaparegut des del segle XV) que estan a punt d'enderrocar i casualment van a parar a les seves mans quatre quaderns escrits per un antic mestre d'aquella escola, Oriol Fontanelles; aquests quaderns són la llarguíssima carta que Fontanelles va escriure a una filla que tenia por de no arribar a conèixer mai perquè realment sabés qui era el seu pare.

LECTURA DELS QUADERNS

Seguint el fil de la lectura i de la transcripció que Tina fa dels quaderns de Fontanelles, i d'investigacions posteriors que ella du a terme, es va reconstruint gradualment l'autèntica història de Fontanelles, que havia sigut sistemàticament falsificada: mort el 1944 ("caído por Dios y por España", consta en la seva tomba), durant anys va donar el nom a un carrer (el carrer Falangista Fontanelles) i la cacic local (Elisenda Vilabré) ha fet intenses gestions per aconseguir beatificar-lo. La carta pòstuma de Fontanelles ens mostra una persona completament diferent, amb les contradiccions humanes naturals, que té massa por de

plantar cara a l'alcalde falangista de Torena, però que serà capaç de col·laborar valerosament amb els maquis; que s'estima la seva dona, però que no pot resistir-se a l'atractiu d'Elisenda Vilabré.

Cabré, amb un domini de la trama total, dosifica hàbilment la narració dels fets que retraten Fontanelles, i fa aparèixer cada *flashback* en el moment precís, com en el millor muntatge cinematogràfic. El llibre, en general, segueix la màxima *show, don't tell*, i en treu el màxim partit en aquesta història plena de girs inesperats; la tensió es manté en tot moment, perquè sabem que la versió definitiva dels fets no es donarà fins al final (així, per exemple, de la mort de Fontanelles n'apareixen tres versions; la primera és una falsificació propagandística òbvia; la segona també té aire de falsificació, però no sabem la veritat fins que Tina per fi troba algú qui l'hi expliqui). Ara bé, en algun cas sembla que no calia que a tots els personatges els passessin tantes coses en tan poc temps: per dotar d'una certa entitat a Tina i que no es limiti a ser una simple investi-

gadora del cas Fontanelles, Cabré fa que descobreixi que el seu marit li és infidel, que li trobin un càncer de mama i que el seu fill li anunciï, d'un dia per l'altre, que es fa monjo de Montserrat.

AMB PASSIÓ VENJATIVA

L'altra dona important en la novel·la, Elisenda, està posseïda per una passió venjativa tremenda des que el seu pare i el seu oncle van ser assassinats al començament de la guerra pels rojos, i des de la mort de Fontanelles fa tot el possible perquè el Vaticà el beatifiqui; aquesta segona obsessió –certament estranya en una dona que ha incomplert sense dubtar-ho tots els preceptes de la religió catòlica– acabarà tenint una explicació (no la dono per no dinamitar la novel·la): Cabré juga una de les cartes que s'ha anat reservant al llarg del llibre i guanya argumentalment la partida; tot lliga, no queda cap fil penjat; però això no impedeix que Elisenda sigui una figura molt menys convincent que Fontanelles que, d'altra banda, és més creïble quan actua que quan Cabré li cedeix la paraula ("Em fa

una por fonda, tel·lúrica, tenidors, tres o fins a vint homes dalt de les golfes mentre explico als nens què vol dir l'adjectiu qualificatiu", escriu Fontanelles als seus quaderns, i no s'adona que és justament un adjectiu el que li desbarata tota la frase).

El punt fort de la novel·la, en tot cas, és l'argument sòlid, sense fissures, que Cabré presenta fragmentat i que va recomponent davant dels nostres ulls; no podem fer res més que seguir-lo pàgina rere pàgina. També és un encert la localització en el Pallars, zona tractada amb molta duresa per les tropes franquistes, i actualment només coneguda com a destinació turística (Elisenda uneix els dos aspectes: té bons contactes dins del règim i munta una estació d'esquí i, més tard, empreses d'esports d'aventura). I tot estructurat al voltant d'aquest Oriol Fontanelles, heroi ple de dubtes, que no ha fet la guerra del 1936-1939, que es troba ficat en una seqüela inesperada d'aquell conflicte i que naturalment tria el bàndol dels bons. Què més es pot demanar!